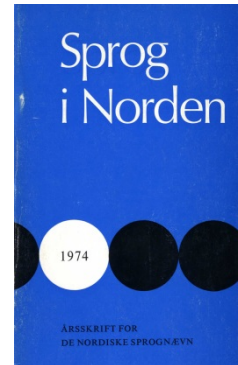

Sprog i Norden

Titel: Finska språket i Finlands rundradio
Forfatter: Matti Sadeniemi
Kilde: Sprog i Norden, 1974, s. 69-71
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Finska språket i Finlands rundradio

Av *Matti Sadeniemi*

Då jag år 1932 vistades i Tyskland för att studera vid universitetet i Jena, var den stora olikheten i de olika föreläsarnas tyska uttal en av de omständigheter som först förvånade mig. Vid Helsingfors universitet hade jag inte blivit van vid något dylikt. Det väl uttalade finska högsspråket är en mycket enhetlig språkform: i allmänhet får man lyssna länge och noggrant till en föreläsare eller föredragshållare eller nyhetsuppläsare eller kommentator vid rundradion för att kunna konstatera var vederbörande hör hemma. Vi saknar det som svenskarna kallar "regionala riksspråk". En orsak härtill är säkert vår rättskrivnings strängt fonetiska karaktär. Då långt *a* i de östliga dialekterna diftongerats, anger redan rättskrivningen, t.ex. *maa* 'land', att uttalet *moa* eller *mua* är dialektalt. Östfinnen vet att han håller sig på högsspråkets smala väg när han "läser som det skrivs". Detta innebär naturligtvis inte att det bildade talspråket i fråga om uttalet skulle vara enhetligt över hela landet, än mindre med avseende på ordförråd och fraseologi, men det offentliga uppträdandets värdade språk är som sagt mycket enhetligt.

Detta sakförhållande håller dock på att ändras: talspråket skjuter sina ställningar framåt. Tidigare var det t.ex. vanligt i litteraturen att författarna också i replikerna använde ett språk, som fonetiskt var i stort sett högsspråk; prägelns av talspråk vanns genom fraseologiska och syntaktiska medel. Nuförtiden är det nästan en regel, att replikerna mycket troget återger det språk som en individ av vederbörande persons slag använder i verkligheten. Och eftersom "erlebte Rede" är i vidsträckt användning, sprider sig talspråkets vändningar också till den övriga texten i romanerna. Detsamma gäller

hörspelens språk, och företeelsen framträder också i rundradions övriga språkbruk.

”Reglerna för rundradions programverksamhet” utsäger, att ”personer som uppträder i rundradion skall använda så vårdat och oklanderligt språk som möjligt”. Vanligt folk när de intervjuas får naturligtvis använda sitt eget språk, men reglerna föreskriver, att rundradions egna funktionärer inte ens då får använda dialekt eller dialektalt färgat talspråk i ut-sändning som är avsedd för hela riket.

Framför allt i televisionen förekommer dock situationer, som närmar sig hörspelet såtillvida som de uppträdande skenbart samtalar med varandra och inte vänder sig direkt till lyssnarna. Då är det frestande och ibland t.o.m. nödvändigt att använda friare talspråk. Det finns också popartister som anser att det värdslösa talspråket hör till deras image på samma sätt som det långa håret, och en del tonåringar i Helsingfors tycks så att säga svänga sin skolpojkslang som ett baner över huvudet i opposition mot de vuxnas värld. Någon konflikt om språkbruket som avspeglare av klassmotsättningar har dock inte förekommit hos oss så som i Norge.

Det är klart, att det skrivna och det talade språket är två olika saker. Även det finska talspråket föredrar enklare satsbyggnad, mindre användning av bisatser, mindre användning av satsmotsvarigheter, mindre belastning av attributiva particip med bestämmningar, för att nämna några exempel. Förkastligt är dock enligt vår åsikt att vissa fonetiska och morfologiska egenskaper hos det ovärdade talspråket så ofta framträder i etermedierna.

Jag vill ännu påpeka en tendens i det nuvarande talade språket. Det finska högsspråket har upptagit sina främmande ord i en form i vilken för folkspråket främmande konsonanter ingår, t.ex. de tonande klusilerna *b*, *d*, *g*. Det förefaller obildat att ersätta dem med tonlösa klusiler, t.ex. att använda uttalet *pioloki* pro *biologi* — fastän det i princip inte är märkvärdigare än det svenska uttalet *sjargong* pro *jargon*. Det finns tecken som tyder på att detta fäste börjar svikta. Nu kan man i radion få höra uppträdande med lärd bildning som använder det i mina öron barbariska uttalet *pioloki*. Vi

måste kanske någon gång i framtiden godkänna detta uttal.

Språkvårdsbyrån har under hela sin existens fäst uppmärksamhet vid radions språk. Redan år 1945 sände vi till rundradion en skrivelse, i vilken vi föreslog två saker: att rundradion skulle avstå från att anlita tvåspråkiga programledare och, för det andra, anställa en talvårdare och en språkövervakare. Det första önskemålet har först med tiden till största delen infriats, till gagn för bägge inhemska språken. En talvårdare har rundradion redan länge haft, men en speciell språkvårdare endast ett par år och dessutom blott i halvdagsbefattning. Senast i våras vädjade vi till rundradion med påtalande av det otillrädligt starka fotfäste, som det ovårdade talspråket vunnit i dess program, och föreslog att två ordinarie språkvårdare skulle anställas. I ärendet fördes också en muntlig diskussion med radioledningen, och löfte gavs om att frågan skulle tas upp på nytt. — Under årens lopp har rundradion upprepade gånger för sin personal anordnat föredragstillfällen, seminarier och kurser, vid vilka Språkvårdsbyråns personal gett instruktion. En gång bekostade radion en ganska omfattande kontroll, under vilken observatörer, som rekommenderats av Språkvårdsbyrån, gjorde anteckningar om olika program. Deras anmärkningar distribuerades i duplikat till radiopersonalen. — Vårt häfte "Kielikello" skickas gratis till envar medlem i Radioredaktörernas Förbund.

Förutom rundradions egen nyhetsredaktion uppläser Finska Notisbyrån dagligen nyheter i radion. Också med den har Språkvårdsbyrån samarbetat: den har tidigare någon gång låtit oss granska dess nyheter, och numera tjänstgör prof. Itkonen som dess ordinarie språkövervakare.

